

PROZA

Kajetan Kovič

Pridigar

(Odlomek iz kratkega romana)*

Čeprav je Adam prišel v Ljubljano po cerkveni dolžnosti in je brata obiskal le zato, da se z njim seznani, je vpliv njegovih pridig na mestno dušno življenje vsaj obrobno zaznamoval dogajanja, v katera je bil poleg drugih vpleten tudi Kristijan. Bil je postni čas, ko naj bi misijoni, postopno se vrsteči po ljubljanskih župnijah, vernike utrjevali v bogoljubnem življenju, in je ljubljansko ženstvo drlo v Trnovo, a ne zaradi prevelike pobožnosti, temveč zaradi fascinantnega pridigarja. Za gospe, ki so hotele v damski hierarhiji kaj veljati, je bilo neizogibno, da so hodile poslušat njegove strastne, apokaliptične pridige, ki so jim poganjale mravljince po hrbtu in najdovzетnejšim sprožale v trebuih orgias-tične krče. Ta bičar, ki si je prizadeval očistiti duše, jim je buril telesa ter jim, kot se je dogajalo že mnogim gorečnežem, z dobrimi nameni

* *Avtorjeva opomba:* To besedilo sem začel pisati po naročilu. Revija *Literatura* me je povabila k sodelovanju pri zborniku, ki naj bi v literarni obliki obnovil podobe ljubljanskega potresa 1895. Mislil sem sestaviti kratko, trideset strani obsegajočo zgodbo, naslonjeno ob prvi zamisli na motiv Prešernovega *Povodnega moža*, ki naj bi bila končana do maja preteklega leta. Delo se je nepričakovano razširilo in zavleklo, tako da sem rok za zbornik *Izza potresa* zamudil. Zdaj bo *Ljubljanska zgodba* izšla v samostojni knjigi, s pričujočim odlomkom pa bi se reviji rad opravičil za izostanek v zborniku ter obenem zahvalil, da me je spodbudila k pisanju. – V odlomku nastopajoči pridigar je nezakonski brat enega od glavnih protagonistov zgodbe, čas dogajanja pa približno mesec dni pred potresom.

tlakoval pot do pekla.

Gospod je iztrebil z obličja zemlje hudobne, zgolj mesu zavezane, s potopom, razdejal je nasilniške in nečistniške Nínive, zaradi razvratnikov in malikovalcev je z žveplom in ognjem pokončal Sodomo in Gomoro in tudi danes se ne bo obotavljal udariti po grehu in grešnikih, po mlačnejših in odpadnikih, po lažnivcih in hinavcih, po prešuštnikih in nasilnejših, po božjeroparjih in častilcih mamona z ognjem in mečem, s povodnijo in potresom, s kugo in kolero, da zdesetka presito, malikovalsko in nečistujoče človeštvo, da ga, če se še ne odreče satanu, raztretjini in razpolovi, da odreže z zdravega trupa gnile ude, da razžene tolpe Luciferjevih slug, ki, čepeči v čutilih, šibke in nestanovitne zavajajo k poslušanju poltenost razvnemajočih hvalnic, k opajanju z vonji, ki topijo razsodnost, k okušanju strupov, ki s peklenko omamo razkrajajo um, k poželenju oči in k otipu ježečih se kož in mokreče se sluzi.

Vprašam vas, *vas*, ki ste prišli poslušat božjo besedo, ali vas je prinesla odkrita stopinja ali zahrbtn korak, ali vero, ki jo nosite na jeziku, s srcem hranite ali tajite, ali je vaša duša čist in ponižen hram, da sprejme Gospoda, ali surovo nališpana razbojniška jama za božji rop, ali ste spoštovalci zapovedi ali podložniki greha, ali hodite po tesni poti in boste skoz ozka vrata stopili v življenje, ali se opotekate po prostorni cesti skoz široka vrata v pogubo, vprašajte se, *vi sami* se vprašajte in si pogledajte v srce, kaj v njem kali in zori, ali žito resnice ali kokalj laži, in ne slepite se, da je mogoče služiti dvema gospodoma.

Bili so pred vami, ki jim ni bilo mar zapovedi in prepovedi, ne opominov ne groženj, da bodo pognani v temo ter uničeni in požgani kot suho strnišče, razvratniki, vlačuge, nečistnice, obrekljivci, bogoskrunci, nečimrniki, požrešneži, nevoščljivci, skopuhi, oderuhi, očetomorilci, bratomorilci, prešuštnice, detomorilke, krivoprisežniki, posiljevalci, tatovi, skrunilci grobov in vsi drugi, ki mislijo, da si bodo odvezo kupili s poslednjim oljem, ki nočejo vedeti, da je ljubezen povzdigovanje srca in ne drgnjenje mesa ob meso, ki si nabirajo zaklade na zemlji namesto v nebesih, ki se posmehujejo napovedani sodbi in ne verjamejo, da bo napočil *dan jeze*, ko bo sonce potemnelo kot vrečevina in bo luna postala kot kri in bodo zvezde popadale na zemljo kot ne-

zrele smokve in bo nastal potres, da ne gora ne otok ne bosta ostala na svojem mestu in se bodo krivi in nekrivi zatekli v votline in prosili skalovje, da jih skrije pred božjo jezo!

Kje torej, bratje in sestre v Gospodu, stojite in kje boste stali, ko napoči dan sodbe za žive in mrtve, ko se bodo odprle knjige vsega storjenega in boste sojeni po svojih delih? Boste med tistimi, ki jih bosta žgala ogenj in led, dušila žveplo in dim, razila toča in meč, med tistimi, ki bodo vrženi s satanom in njegovimi angeli v ognjeno jezero ter v njem mučeni dan in noč in na veke vekov, ali med njimi, ki bodo zapisani v knjigo življenja in jim bo Bog obrisal solze z oči, ki bodo v večnem dnevu gledali božje obličje, jedli z drevesa življenja, držali harfe v rokah in prepevali himne ter kraljevali na veke vekov?

Na vas je, da se odločite, ali boste hodili po lahki ali po težki poti. Ne izgovarjajte se, da je duh voljan, meso pa slabo, da je greh sladek in priročen, Bog pa zahteven in daleč. Pozábite na minljivi zdaj in ne pehajte se za časnimi blagri, temveč iščite večno plačilo, ne bojte se truda in teže, nihče ni tako nebogljen, da se ne bi mogel upreti satanu, Gospod mu stoji ob strani in ga krepi, Gospod, ki hudo kaznuje in dobro plačuje, ki sprejema naš kes, nam nalaga pokoro in daje odvezo, ki nas pelje v mesto zveličanja in nas, če zaidemo s prave poti, vrača nanjo kot ovčar zablodelo ovco k čredi.

Prisluhnite njegovemu glasu, njegovemu klicu tudi vi, ki se kot muhe na med lovite na limanice hudiča, ki vam je oglušela vest in so vam za poslušanje ostala samo še ušesa, rábite, če vam je vera zaradi lenobe srca otopela, vsaj pamet, navaden račun vam pove, da se grešiti ne splača, da je greh navidezno sonce, ki vas ožge, a ne ogreje, kratko nasičenje čutov, ki mu slede dolga žalost, gnus in bolezen. Edino duh, ki ni od tod in zdaj, temveč od vekomaj in od povsod, nas lahko živi in povzdigne ter nam utopi žejo in glad po zgubljenem rajju, po domovini, iz katere smo bili zaradi greha staršev izgnani in nam jo križani Jezus znova podarja.

Zato skušnjavca, ko vam pride kot lažni krošnjar ponujat svoje mačje zlato, ki se blešči, a je le pena brez cene, naženite s korobačem, in če ste mu doslej malomarno ali nevedno služili ter kupovali s staniolom oviti strup, se spokorite, padite na kolena in padite na obličje,

kesajte se, po čelu se bijte, po prsih, in kličite iz globočine srca *mea culpa mea culpa mea maxima culpa* in Bog vas bo slišal in Jagnje božje, ki odjemlje grehe sveta, vam bo pobralo slepice z oči in v duhu boste zagledali neskončne nebeške trate, ki v brezčasju onkraj doline solz in krivih naslad čakajo božje otroke.

Tako vam v času velikega posta, v času pokore in premišljevanja o Jezusovem trpljenju, v času očiščevanja in priprave na duhovno vstajenje skoz moja usta, ki so njegova trobenta, govori Gospod, ki je vaš oče in kralj, na zemlji in v nebesih, zdaj in na veke vekov. *Amen*.

Ženske so vrele iz cerkve in vsaka se je videla kot belo novorojeno jagnje sredi gomile črnih ovac, kosmatih koštrunov in progastih zeber. Namesto *mea* je njihovo zapeljano srce govorilo *tua* ali *vostra culpa* in s surovimi usti grizlo življenja bližnjih.

Kot v ribnik zalučan kamen začne sprožati majhne in večje in največje kroge, so se tudi njihove besede spajale v obroč, le da v nasprotni smeri, spočetka veliki, ohlapni, splošnost zadevajoči, so se zmeraj bolj ožili in nazadnje znanim in neznanim grešnikom oklenili vratove in opeli zapestja. Njihov slog je bil poenostavljen in skrčen na eno samo ponavljajočo se retorično vprašalnico *Ali že veste*, ki so ji sledile navedbe iz domače in tujih dežel, okinčane z zaplotniško hudobijo.

Ali že veste, da so na Holandskem ustanovili klub samomorilcev, ki ima svoje podružnice tudi na Dunaju, v Zürichu in pri nas?

Ali že veste, da se po mestu klati mladoletniška tolpa, ki jo vodi štirinajstletni kleparski vajenec Poldek Jereb in v parih ali trojkah pri belem dnevu nadleguje in ropa nemočne ženske in starce?

Ali že veste, da je svet docela iz tira in se na Štajerskem ljudje civilno poročajo? (Kaj se čudite! Ali še niste slišali, česa na svetu ni moči najti? Zelenega psa in poštenega Štajerca! – No, zelenega psa so medtem menda našli!)

Ali že veste, da je hudi duh šinil tudi v živali in je na Ptuju čevljarjeva mačka že šestim mrličem na parah odgriznila nos in ušesa?

Ali že veste, da je na Madagaskarju mrtva prva žena vstala iz groba in moževi drugi ženi odtrgala glavo? (Da, gospa, novinarja, ki je to napisal, so včeraj zaradi delirija odpeljali v norišnico!)

Ali že veste, da so se v Monakovem prevozniški voli napili piva in

uprizorili nehoteno pustno burko v središču mesta? (Ni čudno, zmeraj se ga nažrejo kot voli! – Ne, gospa, ne *kot* voli, iz čebra v pivovarni so se napili pravi voli, takšni, ki prevažajo sode s pivom.)

Ali že veste, da je v Ribnici krava povrgla dvoglavo tele, ki z eno glavo bleja in z drugo mekeče? (Oh, gospa, marsikatera ženska zna to z eno samo glavo!)

Ali že veste, da se je v *tisti* hiši pod gradom razpasla francoska bolezen? (Vam je to povedal vaš mož? – Gospa, kaj si drznete!)

Teh *Ali že veste* je bilo zadosti za pot od Trnovega do Kongresnega trga, do Dunajske ali Šentpeterske ceste. A kot so se krožki zaradi gospa, dospevši do doma, spotoma manjšali, so tudi pomenki postajali subtilnejši in so nazadnje v dvogovorih dregnili v srčiko domačega greha in s prstom kazali na domače grešnike in grešnice. Ni sicer dokazano, a lahko sklepamo, da je kakšna s klicajem opremljena beseda bila namenjena tudi ljudem in dogodkom iz te zgodbe.